

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

У статті розглянуто сутність аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства. Визначено основні функціональні складові групи показників економічної безпеки.

Ключові слова: економічна безпека, аналітичне забезпечення, індикатори економічної безпеки, виробнича безпека, фінансова безпека, кадрова безпека.

KOVALENKO V.
Khmelnitsky National University

ANALYTICAL PROVISION OF ECONOMIC SECURITY OF LIGHT INDUSTRY ENTERPRISES

The modern stage of development of economic relations in Ukraine is accompanied by the transformation of forms and methods of state regulation, changing conditions of economic activity, increasing competition between enterprises, decentralization and diversification of production, strengthening of the influence on the activity of economic entities of the environment, the main feature of which is uncertainty. These processes lead to the loss of domestic markets by domestic enterprises, the deterioration of their financial situation and the outflow of highly skilled personnel and scientific and technological developments. In order to ensure sustainable operation and development of economic activity, subjects are forced to seek the mechanisms of rapid adaptation to modern economic conditions, taking into account factors of uncertainty and instability of the economic environment. In the conditions of limited possibilities for obtaining information necessary for the subjects of domestic business due to the absence of certain legal norms, analytical work methods are the main means of formation of information resources of all types of enterprises. The main purpose of analytical support is manifested in minimizing the risks associated with inaccurate information and measuring the assessment of the state and level of economic security of the enterprise. Analytical support provides a quantitative and qualitative assessment of the changes that occur with the research object. It allows you to track trends in both positive and negative (undesirable) phenomena in advance. Using various methods of analysis, variants of managerial decisions are developed which allow to level off the influence of negative tendencies and create favorable conditions for completely safe operation and sustainable development of the enterprise.

Keywords: economic security, analytical support, indicators of economic security, industrial safety, financial security, personnel security.

Постановка проблеми. Оцінка економічної безпеки підприємства є необхідною умовою побудови ефективної системи управління. Крім того, необхідно обґрунтувати рівень економічної безпеки підприємств на різних рівнях ієрархії управління економікою, а також у галузево-секторальному вимірі. Це дозволить виявити регіональну специфіку економічної безпеки підприємств в межах конкретної галузі, сектора та/чи сфери бізнесу з врахуванням рівня його монополізації, форм конкуренції, існуючої практики захисту суб'єктів підприємницької діяльності, галузевих програм підтримки та розвитку підприємництва.

Аналіз останніх джерел. Дослідження окремих аспектів аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємств неодноразово здійснювалися багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями. Слід виділити праці таких авторів, як Ю. М. Бартишевська, О. С. Кузьміна, В. О. Рябінцев, Я. В. Кудря, О. В. Орлик та інші.

Метою роботи є проведення аналізу складових аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємств.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку економічних відносин в Україні супроводжується трансформацією форм і методів державного регулювання, зміною умов господарювання, зростанням конкурентної боротьби між підприємствами, децентралізацією та диверсифікацією виробництва, посиленням впливу на діяльність суб'єктів господарювання зовнішнього середовища, головною рисою якого є невизначеність. Дані процеси спричиняють втрату ринків збуту вітчизняними підприємствами, погіршення їх фінансового стану та відтік висококваліфікованих кадрів і науково-технічних розробок.

Для того, щоб забезпечити собі стійке функціонування і розвиток господарської діяльності суб'єкти змушені здійснювати пошук механізмів швидкої адаптації до сучасних умов господарювання разом із врахуванням чинників невизначеності і нестійкості економічного середовища.

В умовах обмежених можливостей отримання суб'єктами вітчизняного підприємництва необхідної їм інформації через відсутність певних правових норм, методи аналітичної роботи є основними засобами формування інформаційних ресурсів всіх видів підприємств.

Головне призначення аналітичного забезпечення проявляється в мінімізації ризиків, які пов'язані з недостовірною інформацією і вимірюванні оцінки стану та рівня економічної безпеки підприємства.

Аналітичне забезпечення надає кількісну і якісну оцінку змін, які відбуваються з об'єктом дослідження. Воно дозволяє завчасно відстежити тенденції розвитку як позитивних, так і негативних (небажаних) явищ. Використовуючи різноманітні методи аналізу, розробляються варіанти управлінських рішень, які дозволяють нівелювати вплив негативних тенденцій і створити сприятливі умови для цілком безпечного функціонування та сталого розвитку підприємства.

Аналітична складова економічної безпеки підприємства передбачає збір і узагальнення даних про чинники внутрішнього та зовнішнього середовища із метою оцінки рівня і стану економічної безпеки об'єкта, що досліджується, економічної надійності потенційних партнерів, формування стратегії та тактики протидії загрозам діяльності та сталому розвитку підприємства, а також визначення заходів щодо цілісності інформації, яка містить комерційну таємницю.

Після проведення та аналізу результатів анкетування доцільно провести монографічний аналіз економічної безпеки досліджуваних підприємств, де більш повно проаналізуються показники, що були зазначені у анкетах.

Першою функціональною складовою групою показників є фінансова складова: рентабельність валового прибутку, рентабельність операційного прибутку, рентабельність чистого прибутку, рентабельність активів, коефіцієнт оборотності основних засобів, коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт поточної ліквідності і коефіцієнт абсолютної ліквідності (табл. 1)

Таблиця 1

Показники фінансової складової економічної безпеки підприємства

Показник	Формула розрахунку	Оптимальне значення показника
Рентабельність валового прибутку	$\frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Дохід від реалізації}}$	Не <26%
Рентабельність операційного прибутку	$\frac{\text{Прибуток від операційної діяльності}}{\text{Дохід від реалізації}}$	До зростання
Рентабельність чистого прибутку	$\frac{\text{Чистий дохід}}{\text{Дохід від реалізації}}$	До зростання
Рентабельність активів	$\frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Активи}}$	До зростання
Коефіцієнт оборотності основних засобів	$\frac{\text{Чистий обсяг продажів}}{\text{Довгострокові активи}}$	До зростання
Коефіцієнт автономії	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу}}$	>0,5
Коефіцієнт фінансової стійкості	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Боргові зобов'язання підприємства}}$	До зростання
Коефіцієнт фінансової незалежності	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Підсумок балансу}}$	>1
Коефіцієнт поточної ліквідності	$\frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	>1
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{\text{Грошові кошти + Фінансові інвестиції}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	>0,2

Джерело: складено автором на основі [1].

Другою функціональною групою індикаторів є показники інформаційної безпеки, які представлені продуктивності інформації, коефіцієнтом інформаційної озброєності та коефіцієнтом захищеності інформації (табл. 2).

Кадрова складова забезпечення економічної безпеки підприємств легкої промисловості може бути досліджена із застосуванням наступного переліку показників, що подані в табл. 3.

Виробнича безпека підприємств легкої промисловості відповідно до спеціалізації таких підприємств є водночас їх основою операційною діяльності – фінансово-господарської діяльності, що приносить основний дохід підприємству.

Таблиця 2

Показники інформаційної безпеки підприємства

Показник	Формула розрахунку	Оптимальне значення показника
Продуктивність інформації	$\frac{\text{Обсяг промислової продукції, грн}}{\text{Витрати на придбання інших форм. ресурсів, грн}}$	До зростання
Коефіцієнт інформаційної озброєності	$\frac{\text{Витрати на придбання інформаційних ресурсів, грн.}}{\text{Середньоспискова чисельність працівників, чол.}} \times 100\%$	> 20%
Коефіцієнт захищеності інформації	$\frac{\text{Витрати підприємства на захист інформаційних ресурсів, грн.}}{\text{Витрати на придбання інформаційних ресурсів, грн}}$	< 20%

Джерело: складено автором на основі [1].

Таблиця 3

Показники кадрової безпеки підприємства

Показник	Формула розрахунку	Оптимальні значення показника
Плинність персоналу	$\frac{\text{Кількість звільнених}}{\text{Середньооблікова чисельність}}$	Не вище 4%
Стабільність, стаж роботи на підприємстві	$\frac{\text{Загальна сума років роботи на підприємстві всього персоналу}}{\text{Середньооблікова чисельність персоналу}}$	Чим вище тим краще
Відповідність кваліфікації ступеню складності робіт	$\frac{\text{Середній тарифний розряд працівників}}{\text{Середній тарифний розряд робіт}}$	Коефіцієнти досліджують в динаміці

Джерело: складено автором на основі [1].

Якість та кількість наданих цими підприємствами послуг залежать від наявності, якості та стану основних виробничих фондів. Виробнича (операційна) безпека підприємства характеризується показниками та індикаторами, що характеризують стан основних фондів підприємства: показниками фондівіддачі основних засобів, коефіцієнтом оновлення основного капіталу, коефіцієнтом зношення основних засобів, та іншими (Табл. 4).

Таблиця 4

Показники виробничої безпеки підприємств легкої промисловості

Показник	Формула розрахунку в	Оптимальне значення показника
Фондовіддача основних засобів	$\frac{\text{Виторг без ПДВ (Чистий дохід)}}{\text{Середньорічну вартість основних засобів}}$	До зростання
Коефіцієнт оновлення основного капіталу	$\frac{\text{Вартість придбаних у звітний період основних засобів}}{\text{Вартість основних засобів на початок звітного періоду.}}$	До зростання
Коефіцієнт зношення основних засобів	$\frac{\text{Сума зношеності основних засобів за період}}{\text{Первинна вартість основних засобів на початку звітного періоду}}$	До 50%
Матеріаломісткість	$\frac{\text{Матеріальні витрати, грн.}}{\text{Виторг без ПДВ, грн.}}$	10-30%
Коефіцієнт браку	$\frac{\text{Вартість браку за собівартістю реалізованої послуги, грн.} \times 100}{\text{Собівартість реалізованої послуги, грн.}}$	1-3%

Джерело: складено автором на основі [1].

Функціональна складова ринкової безпеки представлена показниками що визначають конкурентоспроможність послуг що надають підприємства легкої промисловості порівняно із підприємствами конкурентами працюючими на даному ринку. Це такі показники як коефіцієнт ринкової віддачі активів, рівень конкурентоспроможності послуг, коефіцієнт ефективності рекламної політики (табл. 5).

Таблиця 5

Показники ринкової безпеки підприємств легкої промисловості

Найменування показника	Формули розрахунку показників	Оптимальне значення показника
Коефіцієнт ринкової віддачі активів	Чистий прибуток підприємства, грн./ Активи підприємства, грн.	До зростання
Конкурентна Спроможність послуг	Ціна послуги підприємства, грн./ Ціна еталонної послуги, грн.	Близько 1
Коефіцієнт ефективності рекламної політики	Витрати на рекламу, грн./ Валовий прибуток, грн.	> 15%

Джерело: складено автором на основі [1].

Правова безпека підприємства визначається показниками коефіцієнту платіжної дисципліни, коефіцієнтом якості юридичних послуг та коефіцієнтом юридичного менеджменту (табл. 6).

Таблиця 6

Показники правової безпеки підприємства

Показник	Формула розрахунку	Оптимальне значення показника
Коефіцієнт платіжної дисципліни	Прибуток від операційної діяльності, грн. / збитки від штрафних санкцій, грн.	1
Коефіцієнт якості юридичних послуг	Судові справи виграні в суді, одиниць / Загальна кількість судових позовів підприємства, одиниць	1
Коефіцієнт юридичного менеджменту	Дохід від відшкодування штрафних санкцій, тис. грн./ Дохід від нарахованих штрафних санкцій підприємству, тис. грн.	1

Джерело: складено автором на основі [1].

Загалом ці показники характеризують рівень захисту підприємства від дій факторів навколишнього середовища, пов'язаних з нестабільністю та відсутністю повноти існуючого державного законодавства, якістю та компетентністю роботи юридичного підрозділу або юристів підприємства.

Для оцінки інвестиційних загроз в системі оцінки економічної безпеки досліджуваних підприємств вважаємо за доцільне використати показники, що дозволяють оцінити інвестиційний ризик (табл. 7). Слід відзначити, що перелік показників оцінки є не остаточним і може корегуватися або доповнюватися. Відтак пропонуємо використати два основні показники для оцінки рівня інвестиційних загроз: індекс доходності та коефіцієнт вірогідності Альтмана.

Таблиця 7

Показники оцінки рівня інвестиційних загроз діяльності підприємства

Показник	Формула розрахунку
Індекс доходності	$I_d = \frac{D_{\phi}}{B_{\phi}}$
Коефіцієнт ймовірності банкрутства Альтмана	$Z = 0,717 \times X_1 + 0,847 \times X_2 + 3,1 \times X_3 + 0,42 \times X_4 + 0,995 \times X_5$

Джерело: складено автором на основі [1].

Показник «індекс доходності» також може бути використаний не тільки для порівняльної оцінки, але і в якості критеріального при прийнятті інвестиційного проекту до реалізації. Якщо значення індексу доходності менше одиниці або дорівнює їй, проект повинен бути відхилений, оскільки несе за собою ризики для діяльності підприємства.

Вірогідність банкрутства є однією із найпоширеніших загроз у наш час. Тому, одним із головних завдань управління в конкурентному ринковому середовищі є виявлення даної загрози і розробки конкретних заходів, спрямованих на подолання на підприємстві негативної динаміки. Для прогнозування банкрутства у світовій практиці використовується система моделей, розроблених західними спеціалістами, зокрема це модель Альтмана.

Висновки. Існує необхідність визначення показників та критеріїв, які можуть стати основою формування комплексної моделі діагностики системи економічної безпеки підприємств, що врахувала б всі особливості галузі та діючих транспортно-експедиційних підприємств.

Література

1. Сухоруков А. І. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України / А. І. Сухоруков, С. Л. Воробйов, Т. П. Крупельницька ; за ред. акад. НАН України С. І. Пирожкова. – К. : НІПМБ, 2003. – 42 с.
2. Ортинський В. Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ / В. Л. Ортинський, І. С. Керницький, З. Б. Живко та ін. – К. : Правова єдність, 2009. – 544 с.
3. Бойко О.В. Факторний аналіз індикаторів економічної безпеки машинобудівного комплексу країни / О.В. Бойко, М.І. Башинська, О.З. Редьква // Економіка: реалії часу. – 2016. – № 3 (25). – С. 30–37.
4. Філіппова С. В. Особливості діагностики рівня економічної безпеки виноробних підприємств / С. В. Філіппова, С. А. Нізяєва // Економіка харчової промисловості. – 2012. – № 1. – С. 16–21. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2012_1_4.

References

1. Sukhorukov A.I. Methodical recommendations for assessing the level of economic security in Ukraine / A. I. Sukhorukov, S. L. Vorobiev, T. P. Krupelynitskaya; for ed. acad. National Academy of Sciences of Ukraine S.I. Pyrozhekov. - K.: NIPMB, 2003. - 42 p.
2. Ortinsky V. L. Economic security of enterprises, organizations and institutions / V. L. Ortinsky, I. S. Kernitsky, Z. B. Zhivko and others. - K.: Legal unity, 2009. - 544 p.
3. Boyko O.V. Factor analysis of indicators of economic safety of the machine-building complex of the country / O.V. Boyko, MI Bashinskaya, O.Z. Redwolf // Economy: realities of time. - No 3 (25), 2016. - pp. 30-37.
4. Filippova SV Features of diagnosing the level of economic safety of winemaking enterprises / S.V. Filippov, S.A. Niseyev // Economy of the food industry. - 2012. - No. 1. - pp. 16-21. - Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2012_1_4.

Рецензія/Peer review : 28.01.2018
Надрукована/Printed : 09.02.2018
Рецензент: д.е.н., проф. Нижник В. М.